

MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

Delovna skupina za pripravo predloga Zakona o psihoterapiji

Štefanova ulica 5

1000 Ljubljana

Ljubljana, 16. 10. 2023

ZADEVA: DUŠEVNO ZDRAVJE OTROK – OPAŽANJA IN PREDLOGI NEVLADNIH ORGANIZACIJ

Spoštovani,

Pišemo vam v imenu **Mreže za otrokove pravice**, ki je mreža 41 nevladnih organizacij, ki delujejo na področju otrokovih pravic. Mreža deluje pod okriljem Zveze prijateljev mladine Slovenije.

Nevladne organizacije z zanimanjem spremljamo trenutni diskurz, ki poteka v povezavi s predlogom Zakona o psihoterapiji. Z vami želimo deliti naša opažanja in vrzeli na področju duševnega zdravja otrok, ki jih opažamo pri stiku z našimi uporabniki, to so otroci in družine.

Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije ima 1 od 7 otrok in mladostnikov, starih med 10 in 19 let, duševno motnjo.¹ To ne vključuje otrok in mladostnikov, ki jim diagnoza ni bila postavljena ali pa so pod njenim pragom. Večina duševnih motenj se začne v mladosti, čeprav so lahko diagnosticirane šele v odrasli dobi. Telefoni za pomoč otrokom in mladostnikom v stiski imajo ključno vlogo pri podpori otrok in mladostnikov tako na globalni kot tudi na vsakodnevni ravni.

PROBLEMATIKA

Analiza vsebin na **TOM telefon®-u**, edinem splošnem in brezplačnem telefonu za otroke in mladostnike v Sloveniji, je pokazala večletni **trend naraščanja števila kontaktov povezanih s psihičnimi težavami**. V času med in po epidemiji so izrazito narasle težave v družini, psihične težave, zlorabe ter samomorilne težnje. Mladi velikokrat povedo, da jim je o težavah težko govoriti, da o njih raje pišejo. Zato je potrebno posebno pozornost nameniti najranljivejšim otrokom in mladostnikom, da le-ti ne poniknejo v virtualne kanale, stran od živega stika in pravih virov pomoči. Svetovalci TOM-a, ki so v večji meri prostovoljci, se dnevno soočajo z zahtevnimi situacijami otrok, ki **bi potrebovali strokovno obravnavo**. Vodenje takšnih pogovorov je zanje zelo zahtevno, saj presega kompetence svetovalnih kanalov, ker je telefon v osnovi splošni svetovalni telefon za otroke in mladostnike.

Podatki TOM telefona so primerljivi z drugimi otroškimi svetovalnimi telefoni. Child Helpline International je organizacija, ki povezuje 168 telefonov za pomoč otrokom v stiski iz 141 držav, med njimi je tudi TOM. Maja 2022 je organizacija CHI objavila poročilo o tem, kako telefoni za pomoč podpirajo otroke in mladostnike. Poročilo zajema podatke za tri leta, od 2018 do 2020. 103 članice so odgovorile na anketo vsaj za eno leto, 56 članic pa je posredovalo podatke za vsa tri leta. **Med leti 2018 in 2020 so 103 telefoni prejeli kar 2.066.196 kontaktov, ki so bili povezani z duševnim zdravjem**. To je dokaz, da otroci in mladostniki, ki se soočajo z duševnimi težavami, za podporo pokličejo prav na

¹ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health>

telefone za pomoč otrokom v stiski. Večino klicev, povezanih z duševnim zdravjem, so opravila dekleta (60,3 odstotkov), fantje predstavljajo 24,6 odstotkov, nepoznani 14,5 in nebinarne osebe 0,7 odstotkov.

Pet glavnih podkategorij klicev predstavlja kar tri četrtine (75,6 odstotka) vseh klicev, ki so bili povezani z duševnim zdravjem med letoma 2018 in 2020. To so **čustvena stiska – strah in tesnoba** (18,3 odstotka), **čustvena stiska – motnje razpoloženja** (18,2 odstotka), **samomorilne misli in poskusi samomora** (13,4 odstotka), **motnje hranjenja** (7,0 odstotka) in **samopoškodovanje** (5,8 odstotka). Preostali delež predstavljajo druge duševne stiske.

Podatki iz anket so pokazali, da v 56 članicah, ki so izpolnile anketo za vsa tri leta, beležijo **40 odstotni porast** klicev, povezanih z duševnim zdravjem v letu 2020 v primerjavi z letom 2019. Številka je bila med letoma 2018 in 2019 stabilna.

Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja se skozi svoje programe srečuje s stiskami žrtev nasilja ter s posledicami življenja v nasilju. Umik v Zatočišče za ženske in otroke – žrtve nasilja je včasih zadnji izhod po več let trajajoči izkušnji življenja v nasilju. Umik v varno hišo pomeni izgubo doma in terja številne prilagoditve v kratkem času na novo, neznano okolje ter na novo resničnost družinske in življenjske situacije. V zadnjem času tudi na njihovi 24-urni brezplačni telefonski številki SOS telefon **opažajo porast klicev mladih, ki doživljajo vrstniško nasilje in nasilje v družini ter mladih, ki se samopoškodujejo**. V okviru programa psihosocialne in psihološke podpore ter svetovalnice za priseljenke za pomoč prosijo starši, ki so sami v stiski, posledično pa tudi njihovi otroci.

Posledice življenja v nasilju so kompleksne, dlje časa trajajoče, njihovo reševanje terja povezovanje in sodelovanje izvajalcev različnih oblik pomoči. Vsem uporabnikom Društva SOS telefon je skupna izkušnja **nedostopnosti ustrezne takojšnje psihološke, pedopsihiatrične in psihoterapevtske pomoči** v obliki poglobljene in kontinuirane obravnave, ki je bodo deležni ne le otroci, temveč tudi tisti starš ali odrasli, ki skrbi zanje. Še posebej je potrebno izpostaviti potrebo po **takojšnji specializirani obravnavi mladoletnih žrtev spolnega nasilja**.

Mreža za otrokove pravice je na problematiko duševnega zdravja otrok pri nas opozorila leta 2022 v dokumentu **Postavimo otrokove pravice v središče slovenske politike**, ki je bil namenjen takratnim političnim strankam v obdobju pred Državnozborskimi volitvami. Kasneje smo s tem dokumentom seznanili tudi nekatere ministre. Ocena mreže je, da je trenutno dostopna mreža storitev za otroke, ki imajo težave v duševnem zdravju, **nezadostna in pomanjkljiva**. Ni jasno, kako se vključuje v določeno storitev, niti ni jasno, kako se prehaja med primarnim, sekundarnim in terciarnim nivojem pomoči. Trenutni programi se soočajo s pomanjkanjem kadrov glede na število obravnav.

V Sloveniji **primanjkuje specialistov za otroke** (kliničnih psihologov, pedopsihiatrov, psihoterapevtov, pedagogov, socialnih delavcev). **Primanjkuje tudi specialističnih ambulant**. Obstoječe ambulante so prezasedene in imajo posledično **dolge čakalne vrste**. Potrebno je krepiti vse tri nivoje hkrati: primarni, sekundarni, terciarni nivo in oblikovati jasne in preproste protokole prehajanja med nivoji (v obe smeri).

Izkazuje se potreba po **dostopnejših multidisciplinarnih obravnavah otrok in mladostnikov s težavami v duševnem zdravju**. Čakalne dobe za prvo obravnavo so absolutno predolge. Otroci morajo v nekaterih delih Slovenije na prvo srečanje z otroškim psihiatrom čakati (z napotnico zelo hitro) skoraj eno leto (podatki NIJZ). Opažamo tudi sistemsko pomanjkljivost pomanjkanja nastanitvenih kapacitet za agresivne mladostnike s hudo duševno motnjo.

Poleg dokončne vzpostavitve mreže Centrov za duševno zdravje otrok in mladostnikov, vključno s polno kadrovsko sestavo, je potrebno omogočiti psihoterapevtsko obravnavo otrok in mladostnikov. Zato je prioriteto potrebno sprejeti Zakon o psihoterapiji, da se zagotovi ustrezne strokovne kriterije, nadzor in financiranje iz zdravstvene blagajne. Nedopustno je, da morajo starši sedaj sami plačevati psihoterapevtsko obravnavo otroka, če želijo otroku zagotoviti pomoč takoj in v obsegu, ki ga potrebuje.

PREDLOGI

- Predlagamo, da država sistemsko uredi izobraževanje in financiranje specialistov za otroke ter specialističnih ambulant.
- Potrebno je vzpostaviti bazo zbiranja podatkov za spremljanje duševnega zdravja otrok.
- Predlagamo, da država sistemsko uredi ustrezno namestitev za mladostnike s hudo duševno motnjo oziroma zagotovi drugo nadomestno obliko oskrbe.
- Predlagamo, da se problematika nasilja v družini vključi v Resolucijo o nacionalnem programu duševnega zdravja, saj predstavlja nasilje v družini eno od velikih in pogostih tveganj za duševno zdravje otrok.
- Predlagamo vzpostavitev brezplačne psihoterapevtske pomoči otrokom in mladostnikom, še posebej v primerih vseh oblik in vrst nasilja.
- Vzpostavijo naj se dostopne urgentne službe za otroke in mladostnike ter zagotovi možnost takojšnje obravnave otrok in mladostnikov z motnjami v duševnem razvoju.

Želeli smo vam prikazati, da trenutna situacija na področju duševnega zdravja otrok in mladostnikov potrebuje aktivno obravnavo. Otroci so naša prihodnost in vsak mesec brez hitre ter strokovne podpore in pomoči je lahko zanje ključnega pomena, saj se razvoj odvija kompleksno. V kolikor bi želeli več informacij oziroma da vam naša opažanja ter predloge predstavimo v živo, smo vam z veseljem na voljo.

Lepo vas pozdravljamo,

*Zveza Prijateljev
Mladine Slovenije®*

SOS
DRUŠTVO SOS TELEFON

DRUŠTVO OSTRZEK